

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ตามหัวข้อดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรปฐมวัย
 - 1.3 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย
 - 1.4 รูปแบบหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
 - 1.5 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.6 หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
 - 2.1 ภารกิจในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 รายละเอียดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
 - 2.3 การจัดทำสาระหลักสูตร
 - 2.4 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
 - 2.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร
สถานศึกษาปฐมวัย
3. การใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดจันทบุรี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นมาตรฐานในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้

กู๊ด (Good. 1973 : 149) กล่าวว่า หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชา หรือสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย เป็นต้น

กรมวิชาการ (2545 : 5) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นประมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2541 : 6-7) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แนวกำหนดประสบการณ์ทั้งหมด ที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษา และพัฒนาการทุกด้าน ครอบคลุมถึงการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีฝึกอบรมเด็กในชั้นเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2544 : 19) กล่าวว่า หลักสูตรถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ เพราะหลักสูตรคือแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนเก่ง ดี และมีความสุขในการหาความรู้ตามจุดมุ่งหมายของชาติ

จากข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมการจัดการเรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

เมื่อก้าวถึงหลักสูตรปฐมวัย มีผู้กล่าวถึงและให้ความหมาย ดังนี้

การจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในพัฒนาการของเด็กด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา มุ่งการวางพื้นฐานที่ดีให้กับเด็ก อีกทั้งสนองความต้องการของเด็ก ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความสนใจของเด็ก ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ ดังนี้

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยสำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2542 : 221) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การศึกษาที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทุกด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ -จิตใจ สังคมและสติปัญญา

ศิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2545 : 22) กล่าวถึงการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีอายุครอบคลุมตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งถึงอายุ 8 ปี กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิด

จนถึง 5 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญของชีวิตในการพัฒนาสมอง เพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา

สุนิรัตน์ มิตรเจริญถาวร (2546 : 9) กล่าวว่า หลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียน ได้เรียนรู้และพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังครอบคลุมถึงพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการวางแผนหลักสูตรคำนึงถึงอายุของเด็ก ขนาดของชั้นเรียน รวมถึงช่วงเวลาในการเรียนด้วย โดยครูต้องพยายามตอบคำถามต่าง ๆ เช่น

1. ช่วงเวลาที่จะจัดให้เด็กเล่นเสรี ควรจะมีมากน้อยเพียงใด
2. กิจกรรมรูปแบบใดจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก
3. มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ครูจะต้องวางแผนการเรียนรู้สำหรับเด็ก
4. มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างที่ควรกำหนดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้เด็กปลอดภัยและส่งผลดี

ต่อเด็กในชั้นเรียน

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญของชีวิตในการพัฒนาสมอง เพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรปฐมวัย

1. ที่มาของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 42-43) กล่าวถึงที่มาของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มาจากรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเรียกว่าโปรแกรม เพราะแต่เดิมการศึกษาปฐมวัยไม่มีหลักสูตร มีแต่รูปแบบที่เรียกว่าโปรแกรม เช่น โปรแกรมมอนเตสซอรี โปรแกรมไฮสโคป เป็นต้น การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดโปรแกรมหรือการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดสภาพแวดล้อม หลักสูตร การจัดเวลาเรียน และบทบาทของครู

จากผลงานวิจัยทางการแพทย์ (นิตยา คชภักดี. ออนไลน์. 2550) พบว่าเด็กปฐมวัยไทย จำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่า เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสเรียนรู้และขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาพิเศษมีเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวังและดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปีทุกกลุ่ม ตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของเด็ก

จากกระแสความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่ผ่านมา พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนเห็นคุณค่าของการศึกษาและตระหนักถึงสิทธิของบุตรหลานที่จะต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทำให้พ่อแม่

ผู้ปกครองและผู้คนในชุมชนจำนวนมากเริ่มมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนรับรู้ และสนับสนุน การจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตน รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดดังกล่าว ก่อให้เกิดความคาดหวังและผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดให้มีการประกัน คุณภาพการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้การศึกษาที่จัดโดยสถานศึกษาทุกแห่งมีมาตรฐานทัดเทียมกัน

สถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานนั้น จำเป็นจะต้องมีการนำหลักสูตร ลงสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมของการเรียนที่เหมาะสม ดังนั้นจึงได้มีการ กำหนดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ ให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำหลักสูตรฉบับนี้ไปพัฒนาเด็กได้ถูกต้อง เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และมาตรฐานเดียวกัน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : คำนำ)

2. ความสำคัญของหลักสูตรปฐมวัย

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษา ประเภทใดและระดับใดที่ดีจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่า จะจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทาง ที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็น โฉมหน้าของสังคม ในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรอีกด้วย

ทัศนีย์ สุกเมธิ (2531 : 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

2.1 หลักสูตรเป็นแนวทางให้บุคคลผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับการศึกษา นำไปปฏิบัติ

2.2 หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ใช้ควบคุมระบบการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ

2.3 หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนาจการ ให้การดำเนินงานทางการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายในการ จัดการศึกษาของรัฐ

2.4 หลักสูตรเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะเสนอแนะ จุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งครูควรปฏิบัติ อย่างจริงจัง

2.5 หลักสูตรเป็นตัวจักรสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือของรัฐในอันที่จะพัฒนาคน

2.6 หลักสูตรเป็นเครื่องชี้บอกถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ถ้าประเทศชาติมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ประเทศชาติก็จะได้คนที่มีคุณภาพ

2.7 หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางการให้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนความสามารถของผู้เรียน ที่จะเป็ประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคนไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ได้ผลดี

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2531 : 92) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ นั่นคือ กำหนดจุดหมายปลายทางหรือลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผลผลิตของการศึกษา เช่น ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้อะไร มีทักษะอะไร ตลอดจนบุคลิกภาพและเจตคติควรเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตาม หลักสูตรจะถูกกำหนดโดยเป้าหมายทางการศึกษาอีกทีหนึ่ง เป้าหมายทางการศึกษาจะพยายามอธิบายถึงผลผลิตทางการศึกษาอย่างกว้าง ในขณะที่หลักสูตรจะกำหนดในรายละเอียดถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่จะต้องเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการเรียนการสอน

อุทัย บุญประเสริฐ (2541 : 179) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นธงชัยในการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นแผนแม่บทกำกับการทำงานทุกด้านของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 38-39) ให้แนวคิดว่าการหลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพหลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแบบแปลนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

ธำรง บัวศรี (2542 : 7-8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน กล่าวคือ มีแนวทางที่กำหนดไว้ว่า ควรเรียนรู้วิชาอะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างไร เมื่อพิจารณาข้อความที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้ความมั่นใจได้ว่าเยาวชน รวมทั้งผู้เรียนทั้งหมดจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ก็คือหลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้ว เป็นที่หวังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขาและแต่ละระดับการศึกษาจะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันไปบ้าง แต่การเรียนการสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดหมาย

แจ๊คแมน (Jackman, 2001 : 40) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรปฐมวัย ดังนี้

2.1 หลักสูตร คือ การยึดเป็นศูนย์กลาง หรือการเริ่มรับรู้ของเด็ก โดยการส่งเสริมพัฒนาการไปตามลำดับขั้นอายุและประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มในห้องเรียน

2.2 หลักสูตรเป็นการเตรียมการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โดยวางแผนจัดประสบการณ์ที่เกิดจากความรู้ความสามารถของเด็กเอง

2.3 หลักสูตรส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติผ่านประสบการณ์ การสำรวจ การควบคุมตัวเอง และเชื่อมั่นในความคิดของตัวเอง

2.4 หลักสูตรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีวัฒนธรรม และความหลากหลายของภาษาอย่างเหมาะสม

2.5 หลักสูตรก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยการแสดงออกอย่างเหมาะสมและส่งเสริมการทำกิจกรรมที่ตอบสนองความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคน

ในการจัดการศึกษาที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้นต้องอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่องมือนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้ว การจัดการศึกษาจะไม่มีวันสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ได้เลย หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการศึกษาที่เดียว ซึ่งใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 11) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า การที่จะทราบว่าการศึกษาระดับต่าง ๆ จะดีหรือไม่ดี สามารถศึกษาได้จากหลักสูตรการศึกษาในระดับนั้น ๆ ของประเทศ เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการปรับจุดหมายและนโยบายทางการศึกษาของชาติเข้าสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ หลักสูตรจะเป็นเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดหมายของการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งจุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว พอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

2.1 หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ

2.2 หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา

2.3 หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา

2.4 ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู

2.5 หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.6 หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

2.7 หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

2.8 หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

2.9 หลักสูตรข้อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าเป็นเช่นไร

2.10 หลักสูตรข้อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยที่นักการศึกษาแต่ละคนได้กำหนดขึ้นนั้น มีทั้งความคล้ายคลึงและแตกต่างกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งยึดถือปรัชญาใดก็จะนำหลักสูตรของปรัชญานั้นมากำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการจัดการปฐมวัยของตน ซึ่งนภนตรธรรมบวร (2546 : 5-12) ได้สรุปแนวคิดสำคัญของนักปราชญ์ นักวิชาการ ไว้ดังนี้

จอห์น อมอส คอมมิวนิอุส (John Amos Comenius) เป็นนักการศึกษาชาวเชคโกสโลวาเกีย เป็นผู้เขียนหนังสือภาพ (Picture Book) สำหรับเด็กเป็นครั้งแรก โดยใช้การศึกษาดาวเป็นไปตามลำดับขั้นของธรรมชาติ และจัดการเรียนรู้สำหรับเด็ก นอกจากนั้นคอมมิวนิอุสยังมุ่งเน้นความคิดรวบยอดพื้นฐาน ที่เราพูดเสมอในปัจจุบันคือ “การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ” (Learning by Doing) คอมมิวนิอุสพยายามส่งให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้เด็กเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน คอมมิวนิอุสได้มีบทบาทสำคัญทางการศึกษา 3 ประการ คือ เป็นผู้เขียนหนังสือที่มีรูปภาพประกอบเป็นคนแรก จัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นที่ประสาทสัมผัส (Education with the Senses) เป็นผู้เริ่มการปฏิรูปสังคมด้านการศึกษา

จอห์น ล็อก (John Lock) เป็นผู้ก่อตั้งปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีทางการศึกษาของเขามีรากฐานอยู่บนวิธีทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาจิตใจ และการเรียนรู้ จอห์น ล็อกเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเปรียบเสมือนผ้าขาวที่สะอาด (Clean Slate) เด็กจะเติบโตเป็นบุคคลเช่นใดนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับจากพ่อแม่ สังคม การศึกษาและโลกรอบตัว จอห์น ล็อกเป็นนักการศึกษาชาวยุโรปคนแรกที่กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล บทบาทที่สำคัญของ จอห์น ล็อกด้านการศึกษา คือ การจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ฌอง ฌาค รูสโซ

(Jean-Jacques Rousseau) รูสโซ มีความเชื่อว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับแนวโน้มที่จะเป็นคนดี เด็กเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม เด็กควรจะได้เติบโตไปตามธรรมชาติ แต่สังคมเป็นผู้ทำลายเด็กแบบธรรมชาติ รูสโซ มีชื่อเสียงมาจากการเขียน ที่ชื่อว่า “เอมิล” (Emile) ซึ่งกล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กแบบธรรมชาติ รูสโซเสนอแนะว่า การศึกษาควรสะท้อนความดีงามตามธรรมชาติของเด็ก และบรรยากาศการเรียนการสอนควรยืดหยุ่นได้ โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็กเป็นหลัก นอกจากนี้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเด็กเล็กควรเป็นรูปธรรม แนวคิดของรูสโซ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน ได้แก่ การส่งเสริมให้เด็กเล่นอย่างเสรี (Free Play) เด็กมีความสามารถที่จะเลือกสิ่งที่คุณต้องการจะเรียนรู้ การจัดสิ่งแวดล้อมที่มุ่งให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนควบคุมตนเอง

โจฮันน์ ไฮน์ริช เปสตาลอซซี (Johann Heinrich Pestalozzi) เปสตาลอซซีเชื่อว่าการศึกษาดำเนินตามธรรมชาติถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอน เปสตาลอซซีมุ่งเน้นความคิดของการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม เปสตาลอซซีกล่าวว่า การจัดการศึกษาให้แก่เด็กควรรวมถึงการพัฒนาร่างกายสติปัญญา และจิตใจ เปสตาลอซซี มีแนวคิดต่างจากรูสโซ ตรงที่มุ่งเน้นการสอนเด็กเป็นกลุ่มมากกว่าสอนเด็กเป็นรายบุคคล และเปสตาลอซซี ยังเป็นต้นความคิดในเรื่องการเตรียมความพร้อม และเห็นว่าเด็กไม่ควรถูกบังคับให้เรียนรู้ด้วยการท่องจำ แต่ต้องใช้เวลาและประสบการณ์แก่เด็กในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตนเอง

เฟรดเดอริค เฟร็อบเอล (Friedrich Froebel) ได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาของอนุบาลศึกษา” และเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดหนึ่งต่อการศึกษาระดับปฐมวัย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดในการเรียนรู้ หลักสูตรและการฝึกหัดครู และเป็นบุคคลแรกที่ได้ออกแบบหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ หลักสูตรของเฟร็อบเอล เน้นความสำคัญของการเล่น เฟร็อบเอลมีความเชื่อว่าเด็กเล็ก ๆ เกิดมาพร้อมกับความรู้และทักษะที่สะสมอยู่ใน หน้าที่สำคัญของครูคือการพยายามดึงความสามารถที่มีอยู่ในเด็กออกมา และให้เด็กตระหนักถึงความสามารถของตนเอง

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ถือว่าเป็นผู้นำแนวคิดการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressive Education) ดิวอี้มีความเชื่อว่า เด็กเรียนรู้ประสบการณ์ตรง การศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตปัจจุบันของเด็ก ดิวอี้เน้นความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตย การสอนที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของเด็ก หลักสูตรควรมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้และสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก บทบาทของครูคือเป็นผู้เตรียมประสบการณ์ สภาพแวดล้อมให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง เด็กควรมีเสรีภาพในด้านการคิด การแสดงออก โดยครูจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

แนะนำ ส่งเสริมและวางแนวทางที่เหมาะสมแก่เด็กอย่างต่อเนื่องกันไป คิวอี้ ไม่เห็นด้วยกับบทบาทที่จำเป็นต้องให้นักเรียนเป็นฝ่ายรับและครูต้องเป็นผู้สอนอยู่ตลอดเวลา

มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori) เป็นผู้คิดค้นวิธีการสอนแบบมอนเตสซอรีขึ้นครั้งแรกโดยเริ่มจากการทำงานกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทำให้ค้นพบว่าเด็กต้องการการกระตุ้นและการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มอนเตสซอรีจึงคิดหาวิธีการที่จะช่วยเด็กให้มีพัฒนาการทางสติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการสอนสำหรับเด็กปกติด้วย โดยได้เปิดโรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนขึ้น ในปี ค.ศ. 1907 วัตถุประสงค์ที่ใช้ในห้องเรียนของมอนเตสซอรี เช่น โต๊ะเก้าอี้ มีขนาดเหมาะสมกับเด็ก อุปกรณ์การเรียนรู้จะมีหลากหลายและเป็นลำดับขั้นตอน ทั้งนี้เพราะมอนเตสซอรีเชื่อว่า งานใด ๆ ก็ตามสามารถแบ่งเป็นลำดับขั้นย่อย ๆ ได้ และโดยอาศัยกระบวนการดังกล่าว เด็กสามารถเรียนรู้ที่จะกวาดพื้นและแต่งตัวได้ด้วยตนเอง หลักสูตรของมอนเตสซอรีจะให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านสัมผัส (Education of the Sense) เพราะถือว่าเป็นรากฐานของพัฒนาการทางสติปัญญา นอกจากนี้ มอนเตสซอรียังให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 29-33) กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้หลายปรัชญา ดังนี้

1. ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) เป็นปรัชญาการศึกษาที่มีฐานมาจากปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ที่เน้นความรู้แท้จริง เป็นสิ่งสมบูรณ์ไม่เปลี่ยนแปลง สถานศึกษาหรือครูปฐมวัยที่มีความเชื่อในปรัชญาสารัตถนิยมจะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการอ่าน คัดเขียนและเรียนเลข โดยมีครูเป็นผู้สอนและสั่งให้ปฏิบัติ ครูทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียน ไม่สนใจความต้องการการเรียนรู้ของเด็กและการส่งเสริมพัฒนาการ แต่จะปลูกฝังความรู้และการเรียน ฟิสิกส์ และอบรม โดยครูเป็นตัวอย่างหรือรูปแบบที่สำคัญ

2. ปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) ซึ่งมีความเชื่อว่าความรู้ผ่านไปในช่วงเวลาและช่วงเวลาเป็นสิ่งสร้างการศึกษาให้กับบุคคล ครูมีหน้าที่ช่วยเด็กให้คิดอย่างมีเหตุผล โดยใช้คำถามและวิธีสอนที่ครูเห็นว่าถูกต้อง สถานศึกษาปฐมวัยที่ใช้ปรัชญานิรันดรนิยมในการศึกษาจะมีระบบการศึกษาที่เน้นการพัฒนาเด็กทั้งด้านปัญญา ภูมิรู้ โดยเห็นว่าเด็กต้องเรียนและต้องมีการสอนเพื่อการเป็นคนที่มีคุณภาพ โดยครูเป็นผู้วางแผนและทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้แก่เด็ก

3. ปรัชญาพิพัฒน์นิยม (Progressivism) เป็นปรัชญาที่มาจากปรัชญาทดลองนิยม (Experimentalism) และปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เน้นการเรียนรู้ด้วยการคิดและทดลองปฏิบัติด้วย เห็นว่าสิ่งทั้งหลายมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาต้องพัฒนาคนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างฉลาด และมีความสุข โดยเชื่อว่าผู้เรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหา สถานศึกษาปฐมวัย

ที่เน้นปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ ลักษณะการจัดการศึกษาจะเป็นหลักสูตรแบบโครงการ มีการร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน การเรียนการสอนจะเน้นการเรียนรู้จากการกระทำและ การทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติ

ปรัชญาการจัดการศึกษาปฐมวัยของนักการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด ล้วนมุ่งให้การพัฒนา เด็กเป็นผลดีที่สุด การศึกษาปฐมวัยจะจัดในลักษณะใดขึ้นอยู่กับปรัชญาทางการศึกษาที่ผู้บริหาร เป็นผู้กำหนดโครงร่างขึ้น ปรัชญาทางการศึกษานี้จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อและ การถูกฝึกอบรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับมา ปรัชญาจะเป็นเสมือนกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จ ของการปฐมวัยศึกษา เมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหารไม่สามารถกำหนดปรัชญา เนื้อหาสาระหลักสูตรและ วิธีการสอน สามารถนำมาอธิบายในแง่ของปรัชญาได้ ย่อมเสี่ยงในการจัดการศึกษา เพราะคงจะกลายเป็น เพียงแค่พี่เลี้ยงเฝ้าเด็กเท่านั้น

รูปแบบหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรเปรียบเสมือนพิมพ์เขียว (Blue Print) ของการจัดโปรแกรมการศึกษา หลักสูตร บอกให้ทราบถึงจุดประสงค์การเรียนการสอน และประเมินการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้น ๆ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ หลักการทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่เดิมเราเรียก หลักสูตรรายวิชา ต่อมาเปลี่ยนเป็นหลักสูตรบูรณาการ จนถึงปัจจุบันเปลี่ยนเป็นหลักสูตรสาระวิชา และเน้นการเรียนการสอนที่เด็กเป็นศูนย์กลาง เช่นเดียวกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงเช่นกัน กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 34-41) ได้สรุปถึงรูปแบบของหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัย ดังต่อไปนี้

รูปแบบของหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยมีความเฉพาะและแตกต่างกันไปตามปรัชญา และหลักการทางทฤษฎีของแต่ละสถานศึกษา ดังเช่นรูปแบบของหลักสูตรที่นำเสนอต่อไปนี้ เป็นการอธิบายรูปแบบหลักสูตรตามแนวคิดและหลักการของความเชื่อแต่ละยุค ตั้งแต่เริ่มปีที่มีการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นครั้งแรกในรูปอนุบาลศึกษาของเฟรเดอริค ฟรีดริค ฟร็อบเอล (Friedrick Froebel (1782 – 1852) ถึงรูปแบบหลักสูตรเปิดที่เป็นรูปแบบหลักสูตรล่าสุดในปัจจุบัน

1. หลักสูตรเฟรเดอริค (Froebel's Kindergarten)

เฟรเดอริค เป็นบุคคลแรกที่พัฒนาการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษา โดยจัด โรงเรียน (Kindergarten) เป็นรูปแบบโรงเรียนอนุบาล มีการฝึกหัดครูอนุบาล (Kindergarten Education) นับว่าเป็นหลักสูตรอนุบาลบทเริ่มหรือต้นแบบของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

สาระหลักสูตรที่สำคัญ คือ การเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการรับรู้ความเหมือน ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่องและการคิดอย่างมีเหตุผล โดยใช้ชุดอุปกรณ์แบบต่าง ๆ 10 ชุด และกิจกรรม

การงานอาชีพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้าน เช่น กิจกรรมศิลปะ เกม เคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนเน้นการเล่นเป็นการเรียนรู้สำหรับเด็กเป็นสำคัญ โดยใช้ตารางกิจกรรมประจำวันเป็นแนวของการปฏิบัติการเรียนการสอน สำหรับครูโดยจัดเป็นช่วงเวลาตั้งแต่รับเด็กเข้าชั้นเรียนจนถึงส่งเด็กกลับบ้านที่ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการงานอาชีพ และการใช้ที่ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการงานอาชีพ และการใช้ชุดอุปกรณ์ในการเรียน ซึ่งการจัดหลักสูตรตามแบบของเฟรเดอริค มอนเตสซอรี ซึ่งอยู่จนถึงปัจจุบัน สำหรับประเทศไทยใช้หลักสูตรเฟรเดอริค มอนเตสซอรีที่มีการมีตารางกิจกรรมประจำวัน และกำหนดให้ทุกวันต้องมีกิจกรรม 6 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 2) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 3) กิจกรรมสร้างสรรค์ 4) กิจกรรมเสรี 5) กิจกรรมกลางแจ้ง 6) เกมการศึกษาและจัดสิ่งแวดล้อมแบบสอนเด็ก

2. หลักสูตรของมอนเตสซอรี (Montessori Model)

เน้นให้เป็นไปตามพัฒนาการและความต้องการของเด็ก โดยมอนเตสซอรีมีความเห็นว่าเด็กวัย 0-6 ปี หรือวัยปฐมวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีจิตที่ตื่นตัว (Active) อย่างมากในการที่จะเรียนรู้ซึมซาบจากสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ที่แวดล้อมเด็กหรือผู้ดูแลเด็กควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อเด็ก มีความรัก เอื้ออาทร และในขณะเดียวกันให้ความเคารพในเอกภาพของเด็ก โดยให้โอกาสเด็กในการเลือกให้เด็กมีเสรีภาพ นอกจากนี้เด็กควรจะได้พัฒนาประสาทสัมผัสการเคลื่อนไหว โดยการหยิบจับกระทำเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ (Dependence) อุปกรณ์ในการฝึกหัดประสาทสัมผัสของมอนเตสซอรี ที่เรียกว่า Didactic Apparatus มีชื่อเสียงมาก

มอนเตสซอรี เชื่อว่าเด็กปฐมวัยชอบความมีระเบียบ มอนเตสซอรีจึงเน้นการเตรียมการสอนของครูให้เป็นตามขั้นตอน

การสอนของมอนเตสซอรีจะเน้นการเรียนรู้เป็นรายบุคคล โดยเด็กจะฝึกกระทำกับอุปกรณ์ที่เตรียมไว้เป็นรายบุคคล แต่การแนะนำการใช้จะเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน นอกจากนี้มอนเตสซอรีเน้นการที่ให้เด็กเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการฝึกการคิดริเริ่มด้วยตนเอง และความสามารถในการสำรวจตนเองได้ (Individual Initiative and Self Direction)

มอนเตสซอรีเชื่อว่าเด็กที่มีจิตที่อยากรู้ อยากรู้ทำได้ เพราะฉะนั้นอุปกรณ์การสอนของมอนเตสซอรีจะเปิดโอกาสให้เด็กฝึกทำ ลองผิดลองถูก ไม่กลัวผิด กล้าเสี่ยง และเมื่อเด็กทำได้ เด็กจะรู้สึกพอใจ และเป็นรางวัลภายในตนเอง การสอนของมอนเตสซอรี จะไม่มีการให้คะแนนให้ดาว ซึ่งเป็นสิ่งเร้าภายนอก แต่ให้เด็กรู้สึกภูมิใจที่ทำได้

มอนเตสซอรีไม่เน้นบทบาทเรื่องการสอนของครู แต่เน้นบทบาทในการสังเกตอำนวยความสะดวก จัดอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับเด็ก จะช่วยเด็กก็ต้องช่วยชนิดทำให้เด็กได้ช่วยตัวเองได้

มอสเตสซอร์รี่มีความเชื่อมั่นที่ต้นตอจะเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมาก ถึงกับกล่าวว่าเด็กที่มีปัญหาต่าง ๆ เช่น คือ ชน อยู่ไม่สุข ก้าวร้าว นั้น เป็นเพราะเด็กไม่มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่เด็กต้องการ คือ การได้เคลื่อนไหว การฝึกประสาทสัมผัส ความภาคภูมิใจที่ได้ทำ เมื่อเด็กไม่มีโอกาสทำตามธรรมชาติของเด็ก เด็กจะมีกิริยาก้าวร้าว หรือมีปัญหาต่าง ๆ มอสเตสซอร์รี่เชื่อว่า จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการทางจิตที่จะเรียนรู้ของเด็ก แล้วเด็กจะไม่มีปัญหาทางวินัยเลย และจะเติบโตเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงทางจิตใจ พึ่งตนเองได้ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. หลักสูตรแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Center)

คือ การเรียนการสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ยึดเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดอื่น ๆ เช่น การสอนภาษาแบบองค์รวม (Whole Language) การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ฯลฯ ก็จัดว่าเป็นแนวคิดแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลางด้วย เนื่องจากเป็นการเรียนที่ยึดตัวเด็กเป็นสำคัญ รูปแบบการเรียนแบบนี้ไม่ใช่จะยึดตัวเด็กเป็นสำคัญ โดยเข้าใจผิดคิดว่าทุกอย่างต้องขึ้นอยู่กับเด็กหมด แต่ตัวคุณครูเองต้องมองหลักสูตรด้วยว่า หลักสูตรต้องการให้เด็กมีลักษณะอย่างไร เช่น ให้เขาสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ หรือในด้านร่างกาย การรู้จักคิดแก้ปัญหา ฯลฯ ครูต้องมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับการพัฒนาเด็ก จัดการเรียนการสอนที่ดูตามวัย กับพัฒนาการ อย่างเช่น เด็ก 3 ขวบ กับเด็ก 6 ขวบ มีความสามารถ มีพัฒนาการที่ต่างกันไป เด็กควรจะได้มีการใช้มือและประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้มาก เมื่อหลักยึดเช่นนี้ การจัดสื่อสำหรับเด็กในแต่ละวัยจึงต่างกันไปด้วย ควรดูสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของเด็กในการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้จะต้องมีลักษณะที่หลากหลายเหมาะสมตามวัยตามพัฒนาการของเด็ก คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กมีโอกาสเลือกตามความสนใจตามความสามารถ ในการยึดเด็กเป็นสำคัญนั้น ไม่ใช่เพียงแต่ว่าเรียนแบบตามใจเด็ก ครูเองต้องมีหลักในการจัดด้วย ต้องเป็นฝ่ายที่มีส่วนริเริ่มบ้าง เพื่อให้สมดุลกันทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งในส่วนของเด็กและส่วนของครูที่ต้องการพัฒนาเด็กให้ได้ตามเป้าหมาย

4. หลักสูตรเปิด (Open Structures Integrated Learning)

หลักสูตรเปิดเป็นหลักสูตรที่มีความเชื่อว่า มนุษย์ไม่ว่าผู้ใหญ่ หรือเด็กจะทำหน้าที่ที่ดีที่สุด ถ้าเขาได้รับผิชอบและมีภาวะสร้างสรรค์ หากได้รับการกระตุ้นเร้า ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ เด็กจะมีความสามารถยิ่งขึ้น และแก้ปัญหาได้ จุดประสงค์ของหลักสูตรเน้นพัฒนาการคิด การแก้ปัญหา สร้างความพยายามและความคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนจะเน้นกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งครูจะต้องใช้ขั้นตอนการเรียนการสอนและเทคนิคการจูงใจ ที่จะทำให้เด็กพัฒนาสมรรถนะได้สูงสุด รูปแบบของหลักสูตรนี้ยังสนับสนุนการเรียนรู้ด้านศิลปะ ดนตรี เกม การทดลอง ภาษา การคิดและการพัฒนามโนทัศน์ด้วย ครูจะเป็นผู้กระตุ้นให้เด็กดำเนินกิจกรรมและสร้างเสริมประสบการณ์สัมผัสกิจกรรมนี้ จัดมีทั้งชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน การจัดกลุ่มหลักสูตร

สรุปได้ว่า รูปแบบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีหลายรูปแบบ แตกต่างกันตามปรัชญา จะถือเป็นต้นแบบ เป็นแนวทางได้ ผู้บริหารควรนำรูปแบบมาบูรณาการให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

อรันท์ นิมนุช (2550 : 13-14) ได้กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยยึดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมการพัฒนาหลักสูตร พิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อย โอกาสและเด็กพิเศษ ได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุข ในปัจจุบันมิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะดวก ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่นเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และ โลกที่เด็กอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้นสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคน จะเรียนรู้ร่วมกับคนอื่นในสังคม และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาการเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์และจัดกิจกรรม ส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่ม ทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการที่ว่า หนึ่งความคิด เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะ และหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลาย ประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวันและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กปฐมวัยยึดวิธีการ การสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกต และประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการเรียนรู้ ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัว ของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่า เด็กเกิดการเรียนรู้และ มีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกัน รับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงการจัดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545 : 8-10) กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้น การส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เต็มศักยภาพ ลักษณะและรูปแบบของการจัดควรมีจุดประสงค์สำคัญ 10 ด้าน ดังนี้

1. สร้างเสริมการเจริญเติบโตอย่างอิสระ หมายถึง เปิดโอกาสให้เด็กใช้ความคิด ความสามารถเป็นของตนเอง ผู้ใหญ่เป็นเพียงผู้สนับสนุนเด็กด้วยการให้ประสบการณ์ ให้คำแนะนำ วางแผนการสอน เตรียมสื่อวัสดุที่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ ได้คิด ได้เลือกและทำด้วยตนเอง เน้นให้เด็ก ได้พัฒนาได้เต็มศักยภาพ เรียนรู้การช่วยเหลือตนเอง อย่างน้อยในกิจวัตรประจำวันและรู้จัก การแก้ปัญหา

2. เรียนรู้การแบ่งปันและการให้ความรัก เด็กปฐมวัยเป็นวัยเน้นตนเองเป็นศูนย์กลางรักตนเอง ครูต้องสอนให้เด็กเรียนรู้การให้ การแบ่งปันและการรักบุคคลอื่นนอกครอบครัว สร้างเด็กให้รู้สึกมั่นใจ ให้เด็กเรียนรู้การเล่นและการทำงานกับเพื่อน เพื่อความเข้าใจการแบ่งปัน
3. เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น เมื่อเด็กต้องออกจากสิ่งแวดล้อมที่บ้านมาอยู่กับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ครูต้องจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความรู้สึกที่ดีและมีความสุข เด็กควรได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
4. พัฒนาการควบคุมตนเอง ครูต้องสอนให้เด็กเรียนรู้การควบคุมวินัยในตนเอง รู้จักนำตนเอง หรือกำกับตนเอง ด้วยการอธิบายเหตุผล จัดประสบการณ์ให้เด็กฝึกการตัดสินใจและสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาและสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็ก
5. เรียนรู้บทบาทความเป็นคน เด็กต้องได้รับการสอนและประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคม ไม่ใช่เฉพาะแต่ครอบครัวของตนเอง
6. เรียนรู้ที่จะเข้าใจร่างกายตนเอง ประเด็นนี้สำคัญมาก เพราะการเรียนรู้และเข้าใจร่างกายตนเอง หมายถึง การสร้างให้เด็กรู้จักดูแลสุขภาพตนเอง ป้องกันโรคติดต่อ แผนการสอนของครูต้องเอื้อต่อการส่งเสริมร่างกายให้แข็งแรง
7. เรียนรู้การพัฒนาทักษะกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การสอนต้องกระตุ้นให้เด็กใช้ทักษะของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก
8. เรียนรู้และเข้าใจข้อกำหนดของโลกภายนอก การมาโรงเรียนเป็นการขยายโลกของเด็กจากครอบครัว ซึ่งมีเงื่อนไขและความแตกต่างกัน ครูต้องพัฒนาความฉลาดที่จะให้เด็กเรียนรู้โลก ด้วยการกระตุ้นให้เด็กเกิดความอยากเรียนรู้ ใช้เหตุผล เพื่อความเข้าใจผู้อื่น เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม
9. เรียนรู้หนังสือเพื่อเข้าใจโลกใหม่และผู้อื่น ภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยเด็กให้รู้หนังสือ รู้สิ่งแวดล้อม เกิดมโนทัศน์ใหม่ ๆ เกิดความคิดใหม่ ๆ ครูต้องสอนให้เด็กรู้จักใช้ภาษาในการสื่อสารกันคว่า ครูต้องวางแผนการสอนการเรียนรู้หนังสือให้กับเด็ก ทำให้เด็กอ่านออกเขียนได้
10. พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อโลกภายนอก พ่อแม่และครูควรเป็นผู้สร้างอ้อมนทัศน์ และความ รู้สึกที่ดีให้แก่เด็กด้วยการจัดประสบการณ์ที่ดี และมีความสุขทั้งบ้านและโรงเรียน

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ยึดให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ด้วยตัวเด็กเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดหมายหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3-43) ได้กล่าวถึง ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย หลักการ จุดหมาย หรือมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ระยะเวลา สาระการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวไว้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2. หลักการ

หลักการภายในหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวไว้ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างพ่อกับแม่

2.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท

2.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรม

2.3 พัฒนาเด็กโดยองค์ร่วมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

2.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

2.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3. จุดหมาย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล มีจุดมุ่งหมายให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

3.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี

3.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

- 3.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
- 3.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม
- 3.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและรักการออกกำลังกาย
- 3.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 3.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 3.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 3.9 มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 3.10 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 3.11 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

4. คุณลักษณะตามวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32-35) กล่าวถึงคุณลักษณะตามวัยว่าเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันท่วงที

5. โครงสร้างของหลักสูตร

สุธีรักษ์ ทรงมุสิก (2547 : 25-33) กล่าวถึงโครงสร้างของหลักสูตรไว้ว่า การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

5.1 การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็กให้ยึดอายุเป็นหลัก และอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงาน รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาล 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 3 หรือเด็กเล็ก

5.2 ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 – 3 ปี การศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

5.3 สารการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลาง

ในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

5.3.1 ประสบการณ์สำคัญ จะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยต้องทำอะไร เรียนรู้อะไรต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร และทุกประสบการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะผู้สอนในการสังเกต สนับสนุน และวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ประสบการณ์สำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กเข้าใจความหมายของพื้นที่ ระยะเวลา ประสบการณ์สำคัญ การบรรจุและเทออก ดังนั้นผู้สอนจึงวางแผนจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นบรรจุทราย/น้ำ ลงในภาชนะหรือถ่ายเททราย/น้ำ ออกจากภาชนะต่าง ๆ ขณะเล่นทราย เล่นน้ำ เด็กจะเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญซ้ำแล้วซ้ำอีก มีการปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของผู้ใหญ่ และเด็กอื่น ๆ ฯลฯ ผู้สอนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญจะยึดประสบการณ์สำคัญเป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับการสังเกตพัฒนาการเด็ก แปลการกระทำของเด็ก ช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสื่อและช่วยวางแผนกิจกรรมในแต่ละวัน ประสบการณ์สำคัญสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ

- 1) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลสุขภาพและอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก
 - 2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง ขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
 - 3) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว จากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งต่าง ๆ
 - 4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนก และเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา
- สรุปได้ว่า ประสบการณ์สำคัญทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา

ปฐมวัย เพื่อยึดเป็นเครื่องมือในการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ปฏิบัติตามความเหมาะสมกับวัย และ
การพัฒนาการของแต่ละบุคคล

5.3.2 สารที่ควรเรียนรู้ สารในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อไม่มีรายละเอียด
ทั้งนี้เพื่อประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเอง ให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ
ความสนใจของเด็ก อาจยืดหยุ่นเนื้อหาโดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก
ผู้สอนสามารถนำสารที่ควรเรียนรู้มาบูรณาการ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้
มิได้ประสงค์ให้เด็กท่องจำเนื้อหา แต่ต้องการให้เด็กเกิดแนวคิดหลักจากนำสาระการเรียนรู้
มาจัดประสบการณ์ให้เด็กเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้สารที่ควรเรียนรู้อยังเป็น
แนวทางช่วยผู้สอนกำหนดรายละเอียดและความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก
สารที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วย เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ดังนี้

1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตาของตน
รู้จักอวัยวะต่าง ๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ทำสิ่งต่าง ๆ
ด้วยตนเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี
ทั้งนี้เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองแล้ว เด็กควรจะเกิดแนวคิดดังนี้

(1) ฉันมีชื่อตั้งแต่เกิด ฉันมีเสียง รูปร่างหน้าตาไม่เหมือนใคร ฉันภูมิใจ
ที่เป็นตัวฉันเอง เป็นคนไทยที่ดี มีมารยาท มีวินัย รู้จักแบ่งปัน ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น แต่งตัว
แปรงฟัน รับประทานอาหาร ฯลฯ

(2) ฉันมีอวัยวะต่าง ๆ เช่น ตา หู จมูก ปาก ขา มือ ผม นิ้วมือ นิ้วเท้า ฯลฯ
และฉันรู้จักวิธีรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขภาพดี

(3) ฉันต้องรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกายและพักผ่อน
เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโต

(4) ฉันเรียนรู้ข้อตกลงต่าง ๆ รู้ระมัดระวังรักษาความปลอดภัยของตนเอง
และผู้อื่นเมื่อทำงาน เล่นคนเดียว และเล่นกับผู้อื่น

(5) ฉันอาจรู้สึกดีใจ เสียใจ โกรธ เหนื่อย หรืออื่น ๆ แต่ฉันเรียนรู้ที่จะ
แสดงความรู้สึกในทางที่ดี และเมื่อฉันแสดงความคิดเห็น หรือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตนเอง
แสดงว่าฉันมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดของฉันเป็นสิ่งสำคัญ แต่คนอื่นก็มีความคิดที่ดีเหมือนฉัน
เช่นกัน

2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควร ได้มีโอกาสรู้จัก
และรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับ

หรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้แล้ว เด็กควรเกิดแนวคิด ดังนี้

(1) ทุกคนในครอบครัวของฉันเป็นบุคคลสำคัญ ต้องการที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค รวมทั้งต้องการความรัก ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานและปฏิบัติตามข้อตกลงภายในครอบครัว ฉันต้องเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ ในครอบครัว ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ ครอบครัวของฉันมีวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเกิด ของบุคคลในครอบครัว วันทำบุญบ้าน ฯลฯ ฉันภูมิใจในครอบครัวของฉัน

(2) สถานศึกษาของฉันมีชื่อ เป็นสถานที่ที่เด็ก ๆ มาทำกิจการร่วมกัน และทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย สถานที่ศึกษาของฉันมีคนอยู่ร่วมกันหลายคน ทุกคนมีหน้าที่ รับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบ ช่วยกันรักษาความสะอาดและทรัพย์สินสมบัติของสถานศึกษา ส่วนครูรักฉันและเอาใจใส่ดูแลเด็กทุกคน เวลาทำกิจกรรมฉันและเพื่อนจะช่วยกันคิด ช่วยกันทำ รับฟังความคิดเห็น และรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน

(3) ห้องถิ่นของฉันมีสถานที่ บุคคล แหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญ คนในห้องถิ่นที่ฉันอาศัยอยู่มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น ครู แพทย์ ทหาร ตำรวจ ช่างนา ช่างสวน พ่อค้า แม่ค้า ฯลฯ ห้องถิ่นของฉันมีวันสำคัญของตนเอง ซึ่งจะมีการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป

(4) ฉันเป็นคนไทย ให้ความสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่าง ฉันและเพื่อนนับถือศาสนา หรือมีความเชื่อ ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนไทย

3) ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งมีชีวิต เป็นต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ แนวคิดที่ควรให้เกิดหลังจากเด็กเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว มีดังนี้

(1) ธรรมชาติรอบตัวนั้นมีทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต ต้องการน้ำและอาหารเพื่อเจริญเติบโต สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะอากาศ ฤดูกาล และยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สำหรับสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ หิน ดิน ทราช ฯลฯ มีรูปร่างสี ประโยชน์และโทษ ต่างกัน

(2) ลักษณะอากาศรอบตัวแต่ละวันอาจเหมือนหรือแตกต่างกันได้ บางครั้งฉันทายลักษณะอากาศได้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น เมฆ ท้องฟ้า ลม ฯลฯ ในเวลากลางวัน เป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนดวงอาทิตย์ตก คนส่วนใหญ่จะตื่นและทำงาน ส่วนฉันไปโรงเรียน หรือเล่น เวลากลางคืนเป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ตกจนดวงอาทิตย์ขึ้น ฉันและคนส่วนใหญ่จะนอนพักผ่อนตอนกลางคืน

(3) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติรอบตัวฉัน เช่น ต้นไม้ สัตว์ น้ำ ดิน หิน ทรายอากาศ ฯลฯ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตต้องได้รับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นรอบ ๆ ตัวฉัน เช่น บ้านอยู่อาศัย ถนนหนทาง สวนสาธารณะ สถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันทุกคน รวมทั้งตัวฉันช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาธรรมชาติสมบัติโดยไม่ทำลายและบำรุงรักษาให้ดีขึ้นได้

4) สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งของเครื่องใช้ยานพาหนะและการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งนี้เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้แล้วเด็กควรเกิดแนวคิดดังนี้

(1) สิ่งต่าง ๆ รอบตัวฉัน ส่วนใหญ่มีสี ยกเว้นกระจกใส พลาสติก น้ำบริสุทธิ์ อากาศบริสุทธิ์ ฉันเห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยตา แสงสว่างช่วยให้ฉันมองเห็นสี สีมีอยู่ทุกหนทุกแห่งที่ฉันสามารถเห็น ตามดอกไม้ เสื้อผ้า อาหาร รถยนต์ และอื่น ๆ สีที่ฉันเห็นมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น แดง เหลือง น้ำเงิน ฯลฯ สีแต่ละสีทำให้เกิดความรู้สึกที่ต่างกัน สีบางสีสามารถใช้เป็นสัญญาณหรือสัญลักษณ์สื่อสารกันได้

(2) การนับสิ่งต่าง ๆ ทำให้ฉันรู้จำนวนนับนั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ฉันเปรียบเทียบสิ่งของต่าง ๆ ขนาด จำนวน น้ำหนัก และจัดเรียงสิ่งของต่าง ๆ ตามขนาด ตำแหน่ง ลักษณะที่ตั้งไว้

(3) คนเราใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน เช่น เงิน โทรศัพท์ บ้านเลขที่ ฯลฯ ฉันรวบรวมข้อมูลง่าย ๆ นำมาถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดยนำเสนอด้วยรูปภาพ แผนภูมิ แผนผัง แผนที่ ฯลฯ

(4) สิ่งที่ช่วยฉันในการชั่ง ตวง วัด มีหลายอย่าง เช่น เครื่องชั่ง ไม้บรรทัด สายวัด ถ้วยตวง ช้อนตวง เข็มนาฬิกา สิ่งของอื่น ๆ บางอย่างฉันอาจคาดคะเนหรือกะประมาณ

(5) เครื่องมือ เครื่องใช้มีหลายชนิดและหลายประเภท เช่น เครื่องใช้ในการทำสวน การก่อสร้าง เครื่องใช้ภายในบ้าน ฯลฯ คนเราใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน แต่ขณะเดียวกันต้องระมัดระวังในเวลาใช้ เพราะอาจเกิดอันตรายและเกิดความเสียหายได้ ถ้าใช้ผิดวิธีหรือใช้ผิดประเภท เมื่อใช้แล้วควรทำความสะอาดและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

(6) ฉันเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ด้วยการเดินหรือใช้ยานพาหนะบางอย่างที่ฉันเห็นเคลื่อนที่ได้โดยการใช้เครื่องยนต์ ลม ไฟฟ้า หรือคนเป็นผู้ทำให้เคลื่อนที่ คนเราเดินทางหรือขนส่งได้ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ พาหนะที่ใช้เดินทาง เช่น รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน ฯลฯ ผู้ขับขี่จะต้องได้รับใบอนุญาตขับขี่และทำตามกฎหมายจราจรเพื่อความปลอดภัย

ของทุกคน และมันต้องเดินบนทางเท้า ข้ามถนนบนทางม้าลาย สะพานลอย หรือตรงที่มีสัญญาณไฟ เพื่อความปลอดภัยและต้องระมัดระวังเวลาข้าม

(7) มันติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น โดยการไปมาหาสู่ โทรศัพท์ โทรเลข จดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ และมันทราบข่าวเคลื่อนไหวต่าง ๆ รอบตัว โดยการสนทนา ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือ หนังสือเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด มากขึ้น มันใช้ภาษาทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อความหมายในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า สารที่ควรรู้มี 4 เรื่อง คือ 1) เรื่องเกี่ยวกับตัวเด็ก 2) เรื่องเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก 3) เรื่องธรรมชาติรอบตัว และ 4) เรื่องสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เรื่องเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องนำมาบูรณาการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้เกิดแนวคิดหลังจากเรียนในเรื่องนั้น ๆ เช่น เรียนรู้ในเรื่องสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก หลังจากเรียน หลังจากฝึกประสบการณ์จบแล้ว เด็กเกิดแนวคิด ได้ตามวัตถุประสงค์ในเรื่องสิ่งรอบตัว

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำคู่มือการจัดการทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เพื่อให้ผู้บริหาร นำไปเป็นแนวทางดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน กำหนดจุดหมายของหลักสูตรที่มุ่งให้เด็กมีการพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสมกับวัยความสามารถและความแตกต่าง ของบุคคล เพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความสุขในการเรียนรู้ เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รวมทั้ง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก

ภารกิจในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สุภาพร แพรวงพนิต (2550 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร เป็นการนำ กระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจน การประเมินผลหลักสูตร ซึ่งการบริหารหลักสูตรใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกัน แต่สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้บริหารหลักสูตรควรคำนึงถึงคือ การเตรียมครูผู้สอน เพราะว่าครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรนั้นบรรลุเจตนารมณ์ ของหลักสูตร

นิรบล มีนาเสียว (2548 : 48-49) กล่าวถึงภารกิจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ บริบทของท้องถิ่น ชุมชน และปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ความสนใจและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีขั้นตอนการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบันและปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งเรียนรู้
3. การตรวจสอบหลักสูตร โดยประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ประเมินผลระหว่างใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่านำไปใช้ได้ดีเพียงใดและประเมินหลังใช้หลักสูตรเพื่อสรุปผลหลักสูตรและนำข้อมูลไปปรับปรุงให้ดีขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 7-11) ได้กำหนดภารกิจของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

ผู้บริหารและครูผู้สอน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ดังนี้

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีแนวทางดำเนินการคือ

1.1.1 จัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับความรู้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ให้ทุกฝ่ายรับทราบ

1.1.2 ประชุมชี้แจง / ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

1.1.3 ศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียง

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ

1.2.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและเอกสารประกอบหลักสูตร

1.2.2 ศึกษานโยบายและแผนการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ

1.2.3 ศึกษาสภาพปัจจุบันหรือปัญหา และความต้องการของบุคลากร

1.2.4 จัดอบรม สัมมนา หรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร

1.2.5 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ

1.4.1 รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ปกครอง เป็นต้น

1.4.2 นำข้อมูลมาจัดทำให้เป็นระบบ สามารถเรียกใช้งานได้

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญโรงเรียน โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ

1.5.1 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ งาน กิจกรรม/โครงการ ของสถานศึกษา

1.5.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนดในแผนพัฒนา โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

1.6 ประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง สถานศึกษา โดยการจัดให้มีประชาสัมพันธ์โดยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ป้ายนิเทศ แผ่นพับ จดหมาย ข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โสมเพจ อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ รวมทั้งผู้บริหาร และคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชนและผู้ปกครอง

สรุปด้านการเตรียมความพร้อม สถานศึกษาสร้างความตระหนักโดยการอบรม ประชุมชี้แจงให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ที่ให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายรับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาสถานศึกษา

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาต้องดำเนินการ คือ

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน นโยบาย เป้าหมาย ของการศึกษา

2.2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

- 2.3 กำหนดจุดหมายของหลักสูตร
- 2.4 กำหนดระยะเวลาเรียน (อนุบาล 1 – อนุบาล 3)
- 2.5 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี / รายชั้น
- 2.6 กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์
- 2.7 กำหนดการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 2.8 กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 2.9 กำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการ
- 2.10 กำหนดแนวทางการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยมีแนวทางดำเนินการ

คือ

2.10.1 ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและเอกสารหลักสูตรอื่น รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2.10.2 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยระบุ ปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็ก สาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สรุปด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรนำไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็ก โครงสร้างเวลาเรียน สาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ การจัดทำแผน การจัดประสบการณ์ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตามความต้องการของชุมชนและสถานศึกษาที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

- 3.1 วางแผนประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 3.2 วางแผนการอบรมบุคลากรในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
- 3.3 แต่งตั้งคณะทำงาน
- 3.4 ดำเนินการตามแผน

3.5 กำกับติดตามผลการดำเนินงาน โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ กำหนดวิธีการประชาสัมพันธ์

3.5.1 อบรมบุคลากร

3.5.2 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ กำหนดขอบข่ายหน้าที่

สรุปด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษามีแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานที่แสดงถึงกระบวนการ วิธีการ ระยะเวลา การประชาสัมพันธ์ การอบรมบุคลากร การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน เป็นต้น

4. การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

การดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาลงสู่การปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา

4.2 กำหนดการจัดประสบการณ์ตลอดปีจากสาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้นหรือหน่วยการเรียนรู้

4.3 กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน

4.4 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์

4.5 จัดประสบการณ์

โดยมีแนวทางดำเนินการ คือ ให้ศึกษาเอกสารคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

สรุปด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ โดยมีผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมทุกฝ่าย มีอิสระและมีความพึงพอใจในผลงาน

5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ต้องทำอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง/พัฒนาได้ โดยมีแนวทางดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

5.1 ประชุมชี้แจงให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง รับทราบระบบการนิเทศ กำกับติดตามผลการประเมิน

5.2 กำหนดเครื่องมือในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการประเมิน

5.3 บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ผลการประเมิน การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

สรุปด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษามีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีวิธีการ เครื่องมือในการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างชัดเจนมีการบันทึกข้อมูลการนิเทศ แนวทางการปรับปรุงพัฒนาและมีการชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการนิเทศติดตามและ

ประเมินผล ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาได้

6. การสรุปผลการดำเนินงาน

สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน และเขียนรายงานที่สามารถนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีแนวทางดำเนินการ คือ

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

6.2 รายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและพัฒนา

สรุปได้ว่า การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ต้องมีเอกสารผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาเป็นรูปธรรม

7. การปรับปรุงพัฒนา

สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุง/พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการประชุมชี้แจงให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

วาริรัตน์ แก้วอุไร (ออนไลน์. 2550) การพัฒนาหลักสูตร ได้กล่าวถึง ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรไว้ ดังนี้

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหา/ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษามีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน โดยประชุมชี้แจงเพื่อรับทราบผลการดำเนินงานและมีการวางแผน พัฒนาการดำเนินงานร่วมกัน โดยประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายและใช้หลักการมีส่วนร่วม

รายละเอียดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยนั้น สุทธิรักษ์ ทรงมุสิก (2547 : 37-44) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในสถานศึกษารวมทั้งบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน ช่วยเสนอแนวคิด ประสพการณ์ เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้ได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ ตอบสนองความต้องการของชุมชนและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะตามวัย สาระการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ต้องตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของเด็กปฐมวัย สถานศึกษาและชุมชน สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งควรประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาปฐมวัย
2. ปรัชญาของการจัดการศึกษาสถานศึกษาปฐมวัย
3. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
4. จุดมุ่งหมาย
5. ระยะเวลาเรียน
6. สาระการเรียนรู้
7. ประสบการณ์การเรียนรู้
8. บรรยากาศการเรียนรู้
9. สื่อและแหล่งการเรียนรู้
10. ประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย
11. แผนการจัดประสบการณ์
12. ภาคผนวก

การจัดทำสาระหลักสูตร

ในการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 10-34) ได้กำหนด ดังนี้

1. การกำหนดข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาเขียนระบุประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สถานที่ตั้ง จำนวนเนื้อที่ อาคาร สภาพทั่วไปของเด็ก ครู ชุมชน ระบบการบริหารและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่เห็นว่ามีมีความสำคัญ และควรปรากฏอยู่ในเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน

วิธีการเขียน ใช้การเขียนบรรยายให้กระชับ ชัดเจน อาจจะมีตารางข้อมูลหรือแผนผังหรือภาพถ่ายได้บ้าง

2. กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน หมายถึง ความเชื่อ หลักการ อุดมการณ์ แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน โรงเรียนเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้อย่างไร หลักการในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างไร คุณลักษณะของเด็กในอุดมการณ์ ในความเห็นของโรงเรียน เป็นอย่างไร

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยกับปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว จะสอดคล้อง ต้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพียงแต่ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อจะชี้วัดให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อหลักในการจัดการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น กุลยา ดันติผลาชีวะ (2545 : 35) กล่าวถึงปรัชญาหลักสูตร หมายถึง การสะท้อนให้เห็นถึงหลักการ ความรู้และทฤษฎี ที่เป็นความรู้ และเหตุผลพื้นฐานที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นตัวกำหนดผลที่พึงปรารถนา ของสถานศึกษา ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวม เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและแนวคิดที่สถานศึกษามี ตัวปรัชญาจะแสดงให้เห็นภาพคุณค่า จริยธรรมและสุนทรียภาพที่สถานศึกษาต้องการ

วิสัยทัศน์ หมายถึง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ ความเชื่อของสถานศึกษาที่คาดหวัง จะพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้าอย่างมีเอกลักษณ์ เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาควรระบุบุคลิกของเด็กที่สถานศึกษาต้องการให้เป็นว่ามีลักษณะอย่างไร พยายามเขียนให้ชัดเจน สอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษา สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของสังคม รวมทั้งความต้องการพื้นฐานของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 27) กล่าวถึง วิสัยทัศน์ หมายถึง การแสดงความประสงค์อันสูงส่งที่ปรารถนาให้สถานศึกษา เป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน สุขาดา ้วยุฒิ (2539 : 27-28) กล่าวว่า วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการหรือความเชื่อที่มองไปในอนาคตข้างหน้า สามารถดำเนินการให้บรรลุตามที่กำหนดได้ วิสัยทัศน์ที่ดีจะต้องมีทิศทางที่ชัดเจน มุ่งอนาคต มีความท้าทาย มีความเป็นไปได้ เหมาะสมกับ สภาพของท้องถิ่น มีพลัง และบ่งบอกถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรมี วิสัยทัศน์เดียวที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานต่าง ๆ ได้

เป้าหมาย หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติ เพื่อให้วิสัยทัศน์ ของโรงเรียนปรากฏเป็นจริง วิธีการเขียนสถานศึกษาควรระบุกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำให้สอดคล้อง กับภารกิจ ให้ค่อนข้างชัดเจนว่าต้องการอย่างไร เป้าหมายที่ดีควรมีการระบุเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ

3. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะ ตามวัย

3.1 การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถโดยรวมตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ที่สถานศึกษาคาดหวังให้เกิดขึ้นกับเด็ก 3 – 5 ปี หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่โรงเรียนกำหนด

การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา ควรพิจารณามาตรฐานที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลัก เพราะเป็นมาตรฐานกลางที่ต้องการให้เด็กไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังที่กำหนดไว้ นั้นโรงเรียนควรที่จะกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง เป็นเบื้องต้นก่อน หลังจากนั้นพิจารณาว่าโรงเรียนมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ที่เป็นของโรงเรียนอย่างไร โรงเรียนมุ่งเน้นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับเด็กเป็นพิเศษอย่างไร กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นส่วนของโรงเรียนเพิ่มเติม แต่ต้องสอดคล้องเป็นไปตามหลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย

โรงเรียนใดพิจารณาแล้วเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางที่เป็นมาตรฐานทั้ง 12 ประการ ครอบคลุมแล้ว สอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียนอยู่แล้ว จะใช้คุณลักษณะที่พึงประสงค์

3.2 การกำหนดคุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ โรงเรียนควรกำหนดคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อให้ครูเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อนำไปจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ขณะเดียวกันครูจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถและศักยภาพ

คุณลักษณะตามวัยของเด็กนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเรื่องพัฒนาเด็ก ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยจัดเป็นเอกสาร สื่อ คู่มือการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และคุณลักษณะตามวัยดังกล่าวจะปรากฏในเอกสารประเมินพัฒนาการและสมุดรายงานประจำตัวเด็ก (อบ.1 /อบ.2) ขอให้โรงเรียนได้ศึกษาและนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะตามวัยของเด็กในหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนต่อไป

4. การกำหนดระยะเวลาเรียน

ระยะเวลาเรียน หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่สถานศึกษาจัดการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน

ระยะเวลาของการจัดการศึกษาปฐมวัยในแต่ละหน่วยงาน ในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของโรงเรียนนั้น ๆ เช่น บางโรงเรียนเปิดสอน 3 ปี การศึกษารับเด็กอายุ 3-5 ปี บางโรงเรียนเปิดสอน 1 ปีการศึกษา รับเด็กอายุ 4-5 ปี หรือบางโรงเรียนเปิดสอนการศึกษาปฐมวัย เพียงปีเดียว รับเด็กอายุ 5 ปี เป็นต้น

ดังนั้นในส่วนของการกำหนดระยะเวลาเรียนนี้ ขอให้เขียนระบุระยะเวลาในการจัดการศึกษาปฐมวัยได้ตามที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

5. การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี รายชั้น หรือกำหนดหน่วยการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็ก ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

องค์ความรู้ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำ

ทักษะหรือกระบวนการ หมายถึง การบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสาระการเรียนรู้ ทักษะดังกล่าวเช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย

สาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 หรือหลักสูตรแกนกลาง กำหนดเป็น 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งใช้สำหรับจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย ทั้ง 3 ระดับอายุ คือ ใช้ทั้งกับเด็กอนุบาล 1 อนุบาล 2 อนุบาล 3

ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก หากเด็กได้รับประสบการณ์เหล่านี้แล้ว จะช่วยทำให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ และจะเป็นโอกาสสำคัญที่สามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน หลักสูตรแกนกลาง กำหนดประสบการณ์สำคัญ 4 ด้าน

สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา หลักสูตรแกนกลางกำหนดหัวข้อใหญ่ ๆ ไว้ 4 หัวข้อ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว

สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ครูสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และ ความสนใจของเด็ก

ดังนั้นการจัดทำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา จึงเป็นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และพิจารณาสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แกนกลางตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว กำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียน

6. การกำหนดแนวทางจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ให้เด็กอายุ 3-5 ปี โอกาสได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรม บูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ในส่วนนี้ให้สถานศึกษาเขียนระบุหลักการ แนวทาง หรือวิธีการในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กโดยศึกษาหลักการ แนวทางการจัดประสบการณ์และการจัดกิจกรรมประจำวัน จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สถานศึกษาบางแห่งอาจจัดประสบการณ์โดยยึดนวัตกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสถานศึกษา ควรทำการศึกษาวัตกรรมที่นำมาใช้ในสถานศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจน ในปัจจัย 3 ประการ คือ ความเชื่อ ความเข้าใจ ทฤษฎีและความสามารถในการนำมาปรับใช้ ในสถานศึกษาของตนได้

7. กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกร่วมเพิ่มทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา คลอดจนสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับเด็ก การกำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษา ควรระบุสื่อและแหล่งการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงที่สถานศึกษาใช้ โดยคำนึงถึงความหลากหลาย ปลอดภัย และสอดคล้องกับการจัด

8. กำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ หมายถึง การติดตาม รวบรวม สรุปผลพัฒนาการ ความสามารถ และการเรียนรู้ของเด็ก ให้ครอบคลุมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

การกำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษา เป็นการระบุถึงหลักการ แนวทาง และวิธีการประเมิน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน พัฒนาการ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ

9. กำหนดแนวทางการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

แผนการจัดประสบการณ์ หมายถึง การวางแผนขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็กตามแนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนด

การกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ในหลักสูตรของสถานศึกษาควรเขียนระบุถึง ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ วิธีการนำแผนจัดประสบการณ์ไปใช้โดยยึดคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้รายปี / รายชั้น การจัดประสบการณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สถานศึกษา เขียนระบุไว้ มาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์

10. ภาคผนวก

สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ใส่ไว้ในภาคผนวก ตามที่เห็นสมควร เช่น รายชื่อคณะกรรมการการบริหารสถานศึกษา (ถ้ามี) คำสั่งแต่งตั้ง คณะทำงาน รายงานผู้จัดทำ เป็นต้น

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาควรคำนึงถึงสิ่งที่ปรากฏในหลักสูตร การศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา เป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการต่อ เพราะตัวหลักสูตรเอง เปรียบเหมือนการคิดอย่างรอบคอบและเป็นระบบ ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนอย่างเป็น กระบวนการที่ชัดเจน ตั้งแต่ปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จนถึงการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ในชั้นเรียน คือ การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็น กระบวนการที่สำคัญที่สุด

หากหลักสูตรที่ผ่านการพัฒนาอย่างดีแล้ว แต่ไม่ได้ปฏิบัติได้จริง โดยการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้กับเด็ก หลักสูตรที่ลงทุนลงแรงพัฒนามาด้วยความยากลำบากก็ไม่เกิดผลแต่อย่างใดเลย

ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ สถานศึกษาควรใช้ศักยภาพทั้งสถานศึกษาและชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน อย่างแท้จริง

ประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคล ในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร มีหลักการอะไร ต้องการให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะอย่างไร ใช้สาระการเรียนรู้อะไรบ้างเป็นสื่อกลางให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จัดประสบการณ์ อย่างไร ประเมินความก้าวหน้าของเด็กและรายงานผลความก้าวหน้าอย่างไร

บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 36-39) กล่าวถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา จัดการศึกษาภายในสถานศึกษาในทุกด้าน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพ และได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

1. ผู้บริหาร

ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย มีความเข้าใจการบริหารงานด้านวิชาการ ที่เชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

- 1.1 จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 1.2 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
- 1.3 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 1.4 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้และความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- 1.5 จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ
- 1.6 ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ผู้ปกครองและชุมชน

2. หัวหน้าวิชาการและครูผู้สอนระดับปฐมวัย

หัวหน้าวิชาการและครูผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ

พัฒนาเต็มตามศักยภาพ บทบาทและหน้าที่ของหัวหน้าวิชาการและครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

- 2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.3 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
- 2.4 จัดทำ จัดหา และพัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 2.5 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันทต่อเหตุการณ์จากการอบรม / ศึกษาต่อ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติต่อเพื่อนครูและเด็ก

- 2.6 จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 2.7 จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
- 2.8 ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง

3. เด็ก

การเรียนรู้ของเด็กมิได้เกิดจากที่ผู้อื่นสร้างให้ แต่เป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาโดยตัวเด็กเอง จากกระบวนการภายในอันเกิดจากประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยการได้ลงมือปฏิบัติจริง บทบาทและหน้าที่ของเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

- 3.1 เรียนเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ เหมาะสมกับวัย
- 3.2 ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีความสุข
- 3.3 มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ อุปกรณ์ ครู เพื่อน และสิ่งแวดล้อม
- 3.4 เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 3.5 เด็กมีโอกาสได้สร้างความรู้หรือองค์ความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง
- 3.6 ทำงานร่วมกันทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่
- 3.7 นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตร หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษา ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้พัฒนาเองเต็มตามศักยภาพ บทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

- 4.1 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 4.2 ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4.3 จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้

4.4 อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

4.5 สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

4.6 ร่วมมือกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องประสานงาน ป้องกันและแก้ไขเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

4.7 ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี

4.8 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก

5. ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เปิดแนวทางให้แก่ชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตรและการบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

5.1 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5.2 เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้มีประสบการณ์จริง

5.3 ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

5.4 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

6. คณะกรรมการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 44 กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

6.1 ให้ความเห็นชอบนโยบาย แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

6.2 ให้คำแนะนำการบริหารและการจัดการสถานศึกษาในด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียนและความสัมพันธ์กับชุมชน

6.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

6.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาและเตรียมความพร้อมเพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษา จากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา

6.5 ให้ความเห็นชอบรายงานประจำปี

6.6 พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของครู ผู้ปกครองและนักเรียน

การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 40-41) กล่าวถึงการดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา จำเป็นต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล รายงานผลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา และระบบการประกันคุณภาพที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย สร้างความมั่นใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก ตั้งแต่ระดับชาติเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพ การกำกับดูแลและประเมินผลต้องมีรายงานจากทุกระดับให้ทุกฝ่าย รวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อนำข้อมูลจากรายงานมาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สถานศึกษาต้องนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินการ บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

การใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดจันทบุรี

การจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยคำนึงถึงความต่อเนื่องของการจัดการศึกษาของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ปี มีความเชื่อมต่อการศึกษাপฐมวัยกับระดับประถมศึกษา และก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สถานศึกษานานาชาติธรรมชูนชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษานำมาจัดประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยมีบทบาทในการเป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด โดยคำนึงถึงความถนัด ความสนใจและความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 (2547) ได้วางแผนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี โดยมีแผนปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2546) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในแต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา จัดอบรมให้ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ตลอดจนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้ผู้บริหารและครูสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน

จากการนิเทศ ติดตามการบริหารและการจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยพบว่าการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดจันทบุรียังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเกิดจากการขาดแนวทางในการดำเนินงาน การบริหารงานที่ไม่ชัดเจน ขาดข้อมูลในเชิงวิชาการ ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในการนิเทศ ติดตามเป็นอย่างมากก็ตาม

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดจันทบุรี ที่มีการบริหารหลักสูตร ใน 7 ภารกิจ คือ 1) ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ 5) ด้านการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล 6) ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน 7) ด้านการปรับปรุงพัฒนา เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

แวน (Wane, 1984 : 180) ศึกษาเรื่องหลักสูตรและกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล เขตเลคแลนด์ (Leckland) นิวซีแลนด์ ค.ศ. 1963-1983 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในนิวซีแลนด์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1963-1983 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ครูผู้สอนชั้นอนุบาลทุกคน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรส่วนใหญ่จะบันทึกไว้อย่างละเอียดมากกว่าการบอกเล่าจากครูผู้สอนในสิบปีที่ผ่านมา หลักสูตรจะเน้นการศึกษาวิชาการมากขึ้น การทำงานของเด็กที่จัดเป็นกลุ่มตกลง ขณะที่การให้เด็กทำงานเป็นรายบุคคลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานของเด็กจะค้นหาความแตกต่างระหว่างบุคคลตามเวลาที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมและพละกายบริหารน้อยลง แต่ครูก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ในการสอนของครูเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา แต่ไม่ได้ใช้แบบฝึกหัดในการจัดการเรียนการสอน

ฟรีดแมน (Freedman, 1985 : 174) ได้มีการสำรวจหลักสูตรโรงเรียนอนุบาล ในซานดิเอโก แคลิฟอร์เนีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล เขตซานดิเอโก แคลิฟอร์เนีย เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาล มีอะไรบ้าง และโรงเรียนควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน 45 แห่ง เป็นเจ้าของโรงเรียนเอง อีก 27 แห่ง เป็นผู้บริหารที่ได้รับการว่าจ้างมา เด็กในโรงเรียนเป็นเด็กมาจาก ครอบครัวชั้นกลางมีประมาณ 4,000 คน มีครูทั้งหมดประมาณ 400 คน การสอนแต่ละวิชาใช้เวลา ประมาณ 20 นาที ต่อกิจกรรม ทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาอนุบาลคือ ทฤษฎีของเฟรเบล (Froebel) แมคมิลลัน (Mcmillan) มอนเตสซอรี (Montessori) และเปียเจต์ (Piaget) โดยมีเป้าหมายในการจัดคือ ต้องการให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่ ทั้งด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและสติปัญญา และให้ข้อเสนอแนะว่าการใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพเด็กในยุคปัจจุบัน

เบคเลย์ (Beckley, 1986 : 103) ศึกษาเรื่องการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน ในโรงเรียนอนุบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า มีความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน ที่จัดตารางกิจกรรมประจำวันระหว่างการจัดแบบครึ่งวันทุกวัน แบบเต็มวันบางวัน และแบบเต็มวันทุกวันให้กับนักเรียน วิธีดำเนินการวิจัยคือ ทำการทดสอบก่อนและหลังการใช้ทักษะต่าง ๆ 11 ประการ แล้วใช้การทดสอบของเชฟเฟ้ (Schaffe') เพื่อทดสอบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน 3 ประเภท คือ นักเรียนที่ใช้ตารางกิจกรรมประจำวัน แบบเต็มวันทุกวัน มีความแตกต่างในเรื่องการจดจำจำนวนเลขและตัวอักษร กลุ่มที่ใช้ตารางกิจกรรมแบบเต็มวันบางวัน มีผลดีในเรื่องความสามารถในการเขียนจำนวนเลขได้ตามคำบอก จากข้อมูลของคะแนน โดยเฉลี่ย การจัดตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีผลดีมากกว่าแบบอื่น ๆ การใช้ตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน สามารถใช้เวลาในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ได้มากกว่าการจัดแบบอื่น ๆ และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษานั้นเป้าหมายของการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน คือ คุณภาพของการศึกษา จึงควรมีการทำการวิจัยอย่างต่อเนื่องเรื่องการจัดตารางกิจกรรมประจำวันของโรงเรียนและจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็ก เนื่องจากประเภทของการจัดตารางกิจกรรมประจำวันที่นำมาใช้กับนักเรียน ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดประสบการณ์ เนื้อหา หลักสูตร และครูผู้สอน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ดีที่สุด

งานวิจัยในประเทศ

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็ก 3 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ปี ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวทางดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ ทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีวิธีการเตรียมตัว เพื่อใช้หลักสูตรดังกล่าว ด้วยการเข้ารับการอบรม และเตรียมผู้ปกครองเพื่อให้มีความเข้าใจการใช้หลักสูตรด้วยการปฐมนิเทศผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดการเอกสารและสื่อการเรียนการสอนผู้บริหารจะประเมินผลการใช้หลักสูตรภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการสังเกตการสอน ตรวจเอกสารธุรการชั้นเรียน และเป็นผู้นิเทศการสอนตามความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยการประชุมครู ประชุมผู้ปกครอง ผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรคือครูผู้สอน โดยการเลือกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจจากความคิดเห็นของผู้ปกครอง มีการประเมินพัฒนาการโดยการสะสมผลงานเด็ก สังเกตพฤติกรรม แต่ทั้งครูและผู้บริหารยังไม่มีประเมินผลการใช้หลักสูตร

ศิริพร จันทโชติ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาของเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนมีการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีการนำแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนามาก่อนนำไปใช้ 2) ด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก 3) ด้านการนิเทศภายในและประชุมอบรมทางวิชาการ กิจกรรมที่จัดมากที่สุดคือ การประชุมครู ส่วนใหญ่ครูต้องได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล จัดอบรมครูให้มีความรู้ ด้านการวัดผล ปัญหาที่พบ ครูขาดความเข้าใจในการวัดผล

สายสิน เจริญรัตน์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินบริบท ด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านความพร้อมของครูและนักเรียน ด้านเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง 3) การประเมินกระบวนการด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการบริหารหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี

กิตติศัพท์ สุขศรี (2544 : 74-76) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการจัดอนุบาลศึกษาโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเอกชนในจังหวัดมหาสารคามมีปัญหาการจัดการ อนุบาลศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ด้านหลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์) และด้านบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านอาหารและการบริการ โดยมีรายชื่อที่เป็นปัญหาและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน ตามลำดับดังนี้ ครูไม่แสดงความรักและเอาใจใส่ต่อเด็ก เมื่อเด็กมีปัญหา มีการจัด ประสบการณ์โดยไม่มีกิจกรรมเสริมทักษะด้านอื่นประกอบด้วย ไม่มีการปฐมนิเทศแก่ผู้ปกครอง เพื่อทราบข้อมูลของโรงเรียน ครูผู้สอนไม่มีคุณวุฒิทางการอนุบาลหรือปฐมวัยที่จะเข้ามาสอน โดยตรง ห้องเรียนขาดการซ่อมบำรุงรักษา และเครื่องเล่นสนามมีไม่เพียงพอสำหรับเด็กเล่นกลางแจ้ง ครูดูแลไม่ทั่วถึงจึงทำให้มีอุบัติเหตุ โรงเรียนจัดอาหารที่มีสารอาหารไม่ครบ 5 หมู่ และโรงเรียน มีห้องน้ำห้องส้วมไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็กในโรงเรียน ผู้บริหารและครูไม่มีการร่วมกันวางแผน ประเมินผลนักเรียนล่วงหน้า

โรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะระดับอนุบาลศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์) และ ด้านการประเมินผล ส่วนโรงเรียนที่จัดการศึกษาทั้งระดับอนุบาลศึกษาและระดับประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด คือ ด้านการประเมินผล และ ด้านหลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์)

เกรียงศักดิ์ เรืองศรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการ การเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหาร โรงเรียนและครูได้จัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงบรรยากาศในการเรียนรู้ ความสะอาด ความปลอดภัย และความพร้อมของอาคารสถานที่ สำหรับการจัดและพัฒนาบุคลากร มีการเตรียม บุคลากร โดยผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดครูที่มีประสบการณ์ในการสอนระดับก่อนประถมศึกษา เข้าสอน นอกจากนี้ยังได้ส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ครูวางแผนและจัดเตรียมกิจกรรมเหมาะสมกับวัยของเด็ก และสอดคล้องกับ ตารางกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน ทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ครูเลือกใช้สื่อ การเรียนการสอน เครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ครูใช้สื่อที่เด็กสามารถฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเองและใช้สื่อที่มีอยู่รอบตัวเด็ก ผู้บริหาร โรงเรียน ได้ดำเนินการนิเทศภายในและติดตามผล ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พบคือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการ สนับสนุนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่จบวุฒิการศึกษาปฐมวัย

ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ครบตามตารางกิจกรรมประจำวัน และการนิเทศการสอนยังทำได้น้อยครั้งและไม่ต่อเนื่อง

วิไลพร เรือนศรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าการบริหารหลักสูตรโรงเรียนส่วนใหญ่ ดังนี้ 1) มีการวางแผนการใช้หลักสูตร 2) มีการเตรียมบุคลากร โดยการจัดครูที่มีประสบการณ์เข้าสอนตามส่วนที่กำหนด จัดส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และมีการจัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง 3) มีเอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรให้กับครู 4) มีการจัดการบริการสื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ 5) มีการจัดอาคารสถานที่ และการใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำหลักสูตรไปใช้ 6) มีการดำเนินการนิเทศและติดตามผล 7) มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบ ในเรื่องแนวทางและวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรม

แสงจันทร์ อุไรมาลย์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดประสบการณ์ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้น มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านพัฒนาการเด็กและด้านการจัดสภาพแวดล้อม ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมีขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกัน พบว่าด้านบุคลากรและด้านพัฒนาการเด็ก มีปัญหาแตกต่างกัน 3) เปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน โดยภาพรวมมีปัญหาแตกต่างกัน เป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย มีปัญหาแตกต่างกัน 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ ได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอ ครูผู้สอนไม่จบการศึกษา ปฐมวัย อาคารเรียนไม่เป็นเอกเทศ สนามเด็กเล่นไม่เพียงพอ ห้องน้ำห้องส้วมไม่เป็นสัดส่วน ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ หลักสูตรคู่มือครู สื่อและวัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รัฐควรสนับสนุนงบประมาณทั้งด้านบุคลากรและอาคารสถานที่ให้เพียงพอ บรรจุครูที่จบการศึกษาปฐมวัยให้ครบทุกห้อง ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพดี เป็นสตรีใจดี รักเด็ก อุดมทน ทำงานด้วยใจรัก เต็มใจและเสียสละ ผู้บริหารควรศึกษา

หลักสูตรให้เข้าใจและนำไปใช้อย่างถูกหลักการ ควรจัดอบรมสัมมนาและศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างน้อยปีละครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง

จุไรพร เสนาะ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนเมืองพัทยา ผลการวิจัยสรุปว่า ด้านการใช้หลักสูตรครูชั้นอนุบาล ส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ ของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ร่วมกับหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพของเด็กและสภาพของท้องถิ่น ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนการสอน มีจัดเตรียมและพัฒนาบุคลากร โดยจัดครูเข้าสอนพิจารณาจากวุฒิทางการศึกษา การพัฒนาบุคลากรโดยให้เข้ารับการอบรมสัมมนา มีการนิเทศการสอนภายในแบบไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตการสอนและผู้บริหารเป็นผู้นิเทศการสอน มีการจัดบริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการสอนมีการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ โดยจัดอาคารเรียนเป็นเอกเทศ จัดห้องพิเศษ มีการสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน โดยผู้ปกครองบริจาคทรัพย์ เพื่อสนับสนุนการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร ขาดแคลนงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน บุคลากรไม่เพียงพอ การนิเทศการสอนที่ไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ การจัดสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นสนาม ไม่เป็นสัดส่วนและไม่เพียงพอ

ปิยะพร ทำบุญ (2546 : 146-150) ที่ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสถานศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สุนิรัตน์ มิตรเจริญถาวร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัยตามแนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรปฐมวัยตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาทำได้โดยศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน เอกสารหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ และแนวคิดพลอดคอน สารสำคัญของทฤษฎีพหุปัญญา พัฒนาหลักสูตรปฐมวัยตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 จัดทำแผนการสอนที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุปัญญา 8 ด้าน ทดสอบปัญหา 8 ด้าน ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตร ผลของการใช้หลักสูตรปฐมวัยตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาปรากฏ ดังนี้ 1) คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบปัญหา 8 ด้าน ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบปัญหา 8 ด้าน ของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตร สูงกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มในการทดสอบปัญหาทั้ง 8 ด้าน 3) ทักษะคติ

ของครูต่อนักเรียน และทัศนคติของนักเรียนต่อการเรียนรู้ เปลี่ยนไปในด้านบวก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

สุธีรักษ์ ทรงมุสิก (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครูปฐมวัย สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนของครูปฐมวัย สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ

2. ความคิดเห็นของครูปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ ระดับชั้นที่สอน ประสบการณ์การสอนและขนาดของโรงเรียน มีความแตกต่างกันดังนี้ 1) ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียน และการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียนและสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน 3) ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์สอนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียน และสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียน และสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริพันธ์ โฉมิตวรกิจกุล (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชน การศึกษาปฐมวัยจังหวัดพิษณุโลก มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละรายการตามลำดับ ดังนี้ การจัดการกิจกรรมประจำวัน การนำแผนการสอนไปใช้ในการบริหารหลักสูตรและค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดหาและผลิตสื่อซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครู โรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามตัวแปรอิสระ จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกัน ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการนำแผนการสอนไปใช้ ด้านการจัดหาและผลิตสื่อ ด้านการนิเทศ ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทัศนะแตกต่างกัน โดยผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยสูงกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ในการจำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งด้านการบริหาร

หลักสูตรและด้านการจัดสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีทักษะแตกต่างกัน ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี มีทักษะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยต่ำกว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี จำแนกตามตำแหน่งในการทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดหาและผลิตสื่อ และด้านการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ผู้บริหารและครูมีทักษะแตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีทักษะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยสูงกว่าครูผู้สอน

ณัชชา ศรีวิชัยรัตน์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีการนำแนวทางและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงและพัฒนา ก่อนนำไปใช้ โดยปรับเนื้อหากิจกรรมให้เข้ากับโรงเรียนและชุมชน ด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน จุดเน้นของกิจกรรมคือ จัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ลักษณะเน้นตัวเด็กคือ การช่วยเหลือตนเอง การมีระเบียบและรับผิดชอบ มีการจัดมุมเล่นและมุมหนังสือไว้ในห้องเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งครูอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับสื่อและครูผลิตสื่อการสอนด้วยตนเอง มีการติดตามประเมินผลโดยการสังเกตการสอนในชั้นเรียน ด้านการนิเทศภายใน มีการประชุม อบรมทางวิชาการตามกิจกรรมที่จัดมากที่สุด การประชุมก่อนปิดภาคเรียน การประชุมอบรมครู ส่วนใหญ่ครูได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนการเข้าอบรมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดมีการติดตามประเมินผล โดยให้ผู้รับการอบรมรายงานผลทางวิชาการในการประชุม ด้านการวัดผล จัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่ครู และให้ความรู้ด้านการวัดผล วิธีที่ใช้มากที่สุดคือ การสังเกต และผู้บริหารคอยกำกับติดตาม โดยสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู ปัญหาของโรงเรียนที่พบคือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ต้องการอ่านออก เขียนได้ ครูขาดความชำนาญในการจัดกิจกรรม ไม่ใช่สื่อในการเรียนการสอน ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง และขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดผล

เกรียงศักดิ์ วรรณพันธ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบางไถ่เถื่อน (ตันติ วิสิษฐ์ประชาอนุกุล) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัชนาท ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการนิเทศการศึกษา และพัฒนาครู และด้านสื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด ส่วนปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย

ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด ด้านการจัดการเรียน การสอน ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการนิเทศการศึกษาและพัฒนาครู ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านการวัด และประเมินผล เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการตามสถานภาพ พบว่า สภาพ การบริหารงานวิชาการในภาพรวมของครูสูงกว่าผู้บริหาร และปัญหาการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสูงกว่าครู

ผุสดี จงขวัญ (ออนไลน์, 2550) ได้ศึกษาคุณภาพของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี ใน 8 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการจัดการศึกษา 2) การจัดสิ่งจูงใจพิเศษ 3) ความเชื่อถือในบุคลากร ของโรงเรียน 4) การดำเนินการตามปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน 5) การใช้สื่อการสอนและ อาคารสถานที่ 6) การจัดบริการนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน 7) การจัดบรรยากาศในโรงเรียน 8) ความมีชื่อเสียงของโรงเรียน คุณภาพโรงเรียน พบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจต่อคุณภาพ ของโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีทุกด้าน และมีข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชน คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีเนื้อหา สอดคล้องกับสภาพของสังคม ควรพัฒนาคุณภาพรถรับส่งนักเรียนให้มีความปลอดภัย ผู้บริหาร ควรปรับกลยุทธ์การบริหารให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ ควรพัฒนาเป้าหมายของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ควรให้บริการอาหารกลางวันที่ถูกหลักโภชนาการและมีความหลากหลาย ควรจัดบริเวณโรงเรียน ให้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ สวนวิทยาศาสตร์ ควบคู่ไปกับสวนหย่อม และควรรับการประเมินคุณภาพ เพื่อมุ่งสู่การรับรางวัลพระราชทาน

ยุวรี วุฒิวิริยางค์ (ออนไลน์, 2550) ได้ศึกษาการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียนเครือข่าย ในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปีการศึกษา 2545 ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการจัด ปัจจัยพื้นฐานการใช้หลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อม ระดับมากที่สุด ในด้านการสร้างความตระหนักด้วยวิธีประชุมชี้แจง พัฒนาบุคลากร โดยจัดหาเอกสาร จัดทำหลักสูตร แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร จัดทำข้อมูลสารสนเทศบุคลากร จัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โดยชี้แจงผู้เรียน เตรียมสื่อวัสดุด้วยการสำรวจการใช้ เตรียมสถานที่ให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดครูเข้าสอนตามวุฒิการศึกษา เตรียมการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดหาคู่มือเอกสาร เตรียมแหล่งเรียนรู้ โดยปรับปรุงแหล่งเรียนรู้เดิม เตรียมการวัดและประเมินผล โดยแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบ เตรียมการนิเทศโดยตั้งคณะกรรมการนิเทศ

สมชาย พันธุ์สด (ออนไลน์, 2550) การศึกษาการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เป็นปัญหา มากที่สุด คือ ด้านงบประมาณไม่เพียงพอ และการจัดสรรงบประมาณล่าช้าและได้มาเป็นบางส่วน รองลงมาคือ ครูไม่ครบชั้นเรียน ผู้ปกครองยากจน ขาดสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ขาดเอกสารตำรา หนังสือเรียนต่าง ๆ ผู้ปกครองไปทำงานต่างจังหวัด ทิ้งบุตรหลานให้อยู่กับญาติพี่น้อง หรือปู่ย่าตายาย ขาดแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด ขาดห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อาคารสถานที่ทรุดโทรม และระบบประกันคุณภาพภายในอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ

2. การดำเนินกิจกรรมการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปรากฏผลดังนี้ 1) กิจกรรมการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้น พบว่า ในภาพรวมขององค์ประกอบต่าง ๆ ของคู่มือการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ความสอดคล้องของประเด็นต่าง ๆ ของคู่มือการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้น พบว่า ในภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับมาก และพบว่า ในภาพรวมผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับปานกลาง 2) การประเมินการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้น และการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการบูรณาการช่วงชั้น พบว่า ในภาพรวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับปานกลาง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับมาก และพบว่า ในภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้งานการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับปานกลาง 3) การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้น พบว่าในภาพรวมนักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับมาก

3. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ปรากฏผล ดังนี้ 1) ผลการประเมินคุณภาพนักเรียนปลายปี ระดับประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 4 และ 5 ปีการศึกษา 2547 และ 2548 จำแนกเป็นรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมทุกชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละเพิ่มขึ้น 2) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (National Test) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 พบว่า ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละเพิ่มขึ้น

อรนันท์ นิ่มนุช (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครู ปฐมวัยในโรงเรียน ของ โรงเรียนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ พบว่า ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นในการ ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน แต่ละด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูที่มีวุฒิต่างกัน ระดับชั้น การสอนต่างกัน มีความคิดเห็นในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนครูปฐมวัยที่มีประสบการณ์การสอน ต่างกัน มีความคิดเห็นในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริรัตน์ สุนทวนิก (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด พบว่า 1) การปฏิบัติงาน ของผู้บริหารและครูผู้สอนปฐมวัย เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจำแนกตามสถานภาพ พบว่าโดยรวม มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน กล่าวคืออยู่ในระดับมาก 2) จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวม โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน 3) จำแนกตามประเภทโรงเรียน พบว่า โดยรวมโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนรัฐบาลมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้อสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานศึกษา ผู้บริหาร หัวหน้าวิชาการ และ ครูผู้สอนปฐมวัยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานในด้านการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา โดยนำข้อมูลสภาพที่เป็นปัญหาหรือความต้องการของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยน่านวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม ให้แก่ผู้เรียน โดยยึดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา โดยดำเนินการบริหารหลักสูตรใน 7 ด้าน คือ 1) การเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ 5) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล 6) การสรุปผล การดำเนินงาน 7) การปรับปรุงพัฒนา แต่ปัญหาที่พบในการพัฒนาหลักสูตร คือ ครูมีการเคลื่อนย้าย เข้าออกตลอดเวลา ครูไม่จบการศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยครูมีภาระงานมาก และขาดแหล่งวิชาการ ดังนั้นโรงเรียน ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำ หลักสูตรจะต้องมีการประสานงานกัน ในการดำเนินการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อย่างจริงจังและต่อเนื่องอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติต่อไป